

*Danuta Naruszewicz-Lesiuk, Maria Wieczorkiewicz, Bożena Iwińska-Buksowicz,
Jerzy Kulczycki, Włodzimierz Gut*

PODOSTRE STWARDNIAJĄCE ZAPALENIE MÓZGU (SSPE)
W POLSCE W LATACH 1990–1993.
V ETAP BADAŃ EPIDEMIOLOGICZNYCH

Zakład Epidemiologii Państwowego Zakładu Higieny w Warszawie

Kierownik: prof. dr hab. *W. Magdzik*

I Klinika Neurologiczna Instytutu Psychiatrii i Neurologii w Warszawie

Kierownik: prof. dr hab. *J. Kulczycki*

Zakład Wirusologii Państwowego Zakładu Higieny w Warszawie

Kierownik: prof. dr hab. *M. Kańtoch*

Zebrano dane o 95 chorych na SSPE. Zapadalność w latach 1990–1993 miała nadal tendencję spadkową od 0,8 do 0,6 na milion ludności i była niższa od mediany zapadalności w latach 1985–1989 – 0,98.

Utrzymywała się tendencja do przesunięcia zachorowań na starsze grupy wieku – szczyt zachorowań w latach 1990–1992 przypadł na wiek 14–15 lat (25,7%) a w 1993 r. na wiek 16 i 19 lat (28,6% zachorowań).

Praca jest podsumowaniem piątego etapu badań występowania SSPE w Polsce. Poprzednie badania obejmowały ocenę sytuacji epidemiologicznej w latach 1971–1976, 1977–1983, 1984–1986 i 1987–1989 (2–4,6). W pierwszych dwu badaniach stosowano różne metody zbierania danych. Począwszy od trzeciego etapu badań (1984–1986) stosowany jest ujednolicony schemat postępowania w związku z czym istnieje możliwość porównywania uzyskiwanych od 1984 r. danych.

MATERIAŁ I METODY

Zachorowania na SSPE należy zgłaszać do terenowych stacji sanitarno-epidemiologicznych według Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób, Urazów i Przyczyn Zgonów pod numerem 323.1. W praktyce SSPE zgłaszane jest wyjątkowo rzadko, w związku z czym istnieją duże trudności zarówno w zbieraniu danych o liczbie zachorowań jak i uzyskiwaniu innych informacji np. o wieku chorych, o przebytych przez nich w dzieciństwie zachorowaniu na odrę, względnie o szczepieniu przeciw odrze.

Jako wstępne źródło informacji o zachorowaniu, podobnie jak w poprzednich dwóch etapach badań, wykorzystano załączniki do próbek płynu mózgowo-rdzeniowego

i surowicy przesłanych do laboratorium w celu określenia poziomu przeciwciał odrowych, w związku z podejrzeniem o zachorowanie na SSPE. Przeważająca liczba badań laboratoryjnych została wykonana w Zakładzie Wirusologii Państwowego Zakładu Higieny.

Dysponując nazwiskami osób chorych lub podejrzanych o SSPE zwrócono się do wojewódzkich stacji sanitarno-epidemiologicznych o zebranie z odpowiednich szpitali i klinik, w których osoby objęte badaniami były hospitalizowane, danych zgodnie z kwestionariuszem celowanego wywiadu epidemiologicznego. W niektórych przypadkach nawiązywano bezpośrednio kontakt ze szpitalem.

Według dokumentacji pracowni wirusologicznych w latach 1990–1993 zbadano krew i płyn mózgowo rdzeniowy 146 osób podejrzanych o SSPE i wykryto w badanych próbkach przeciwciała odrowe. W wyniku dokładnej analizy danych klinicznych oraz poziomu przeciwciał odrowych (jako potwierdzający SSPE uznano poziom powyżej 1 : 4 w płynie mózgowo rdzeniowym przy wysokim mianie przeciwciał we krwi) oraz daty zachorowania (wykluczono osoby, które zachorowały przed 1990 r.) do analizy epidemiologicznej zakwalifikowano ostatecznie 95 osób. Istnieje pewne prawdopodobieństwo, że nie uchwycono wszystkich zachorowań na SSPE w Polsce, ale naszym zdaniem z całą pewnością z roku na rok dane o zachorowaniach są coraz bardziej kompletne.

WYNIKI I ICH OMÓWIENIE

Liczby zweryfikowanych zachorowań na SSPE w poszczególnych latach oraz zapadalność ogółem i w grupie wieku 0–19 lat na 1 mln ludności zestawiono w tabeli I.

Z danych zawartych w tej tabeli wynika, że w analizowanym czteroletnim okresie nieznacznie tylko spadła zapadalność ogólna (z 0,85 – do 0,6) natomiast znaczny jest spadek zapadalności osób w grupie 0–19 lat z 2,3 w 1990 r. do 1,2 w 1993 roku; mediana za poprzednie pięciolecie tzn. lata 1985–1989 wynosi 2,8. Szczegółowe dane, dotyczące wieku chorych w czasie wystąpienia pierwszych objawów SSPE, zestawiono w tabeli II. Z danych tych wynika, że wiek osób, które zachorowały w 1990 r. wahał się w granicach od 2 do 19 lat. Takie granice wieku wystąpienia pierwszych objawów choroby przeważały w latach 1977–1988 (ryc. 1). W latach 1991–1993 dolna granica wieku chorych przesunęła się na 7 i 8 lat przy jednoczesnym zwiększeniu liczby chorych w wieku 20 i więcej lat.

Szczyt zachorowań w poprzednich badaniach przypadał na młodszy wiek niż obecnie (ryc. 1). W latach 1978–1983 dotyczył dzieci 8–9-letnich, w latach 1984–1986 dzieci 10–12-letnich. W latach 1987–1989 najwięcej zachorowań wystąpiło u dzieci 13-letnich, a w latach 1990–1992 u dzieci 15-letnich.

Dane z 1993 roku zapowiadają, że w następnym trzyletnim okresie szczyt zachorowań przypuszczalnie przesunie się na jeszcze starsze roczniki, już nie dzieci a młodzieży. Fakt zmniejszenia się liczby zachorowań na SSPE wśród młodszych dzieci i przesunięcie się dolnej granicy wieku zachorowania na starsze roczniki należy wiązać ze zmniejszającą się w Polsce od 1979 roku zapadalnością na odrę zwłaszcza dzieci (1), co jest wynikiem wprowadzonego w 1976 r. obowiązkowego szczepienia przeciw odrze.

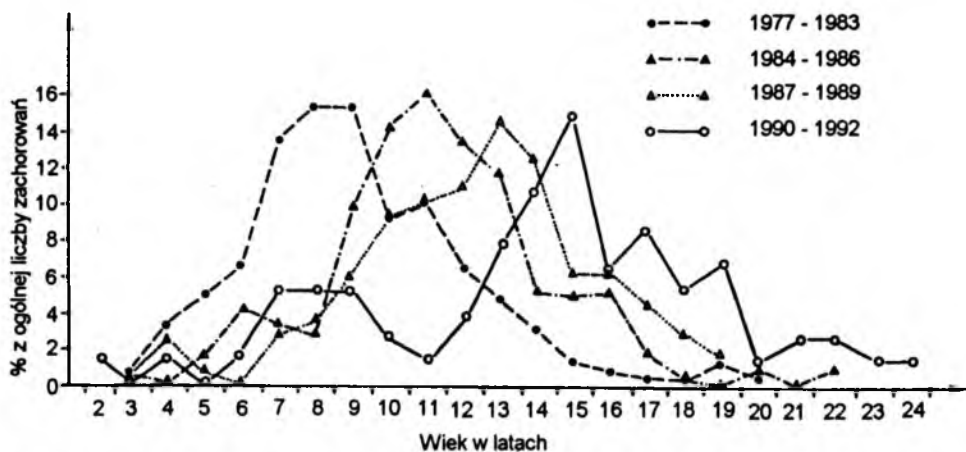
Tabela I. Zachorowania i zapadalność na SSPE w Polsce w latach 1984–1993.

Rok	Liczba zachorowań	zapadalność na 1 mln	
		ogółem	w wieku 0–19 lat
1984	45	1,22	3,8
1985	39	1,05	3,2
1986	34	0,90	2,6
1987	49	1,30	4,0
1988	35	0,98	2,8
1989	25	0,66	1,9
1990	29	0,85	2,3
1991	24*	0,7	1,6
1992	21**	0,6	1,5
1993	21***	0,6	1,2

w tym osób w wieku 20 i więcej lat *) 4; **) 3; ***) 6 chorych

Tabela II. Zachorowania na SSPE w latach 1990–1993 wg wieku.

Wiek	1990		1991		1992		1993	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
2	1	3,4	–	–	–	–	–	–
3	–	–	–	–	–	–	–	–
4	1	3,4	–	–	–	–	–	–
5	–	–	–	–	–	–	–	–
6	1	3,4	–	–	–	–	–	–
7	2	6,9	2	8,3	–	–	–	–
8	1	3,4	2	8,3	1	4,8	1	4,8
9	–	–	1	4,2	3	14,3	1	4,8
10	2	6,9	–	–	–	–	1	4,8
11	–	–	1	4,2	–	–	1	4,8
12	3	10,3	–	–	–	–	–	–
13	3	10,3	1	4,2	2	9,5	2	9,5
14	1	3,4	4	16,7	3	14,3	2	9,5
15	6	20,7	2	8,3	3	14,3	–	–
16	3	10,3	2	8,3	–	–	3	14,3
17	1	3,4	4	16,7	2	9,5	–	–
18	3	10,3	–	–	1	4,8	2	9,5
19	1	3,4	1	4,2	3	14,3	2	9,5
20	–	–	–	–	1	4,8	3	14,3
21	–	–	2	8,3	–	–	2	9,5
22	–	–	–	–	2	9,5	1	4,8
23	–	–	1	4,2	–	–	–	–
24+	–	–	1	4,2	–	–	–	–
Razem	29	100,0	24	100,0	21	100,0	21	100,0

Ryc. 1. Wiek chorych na SSPE. Udział procentowy poszczególnych grup wieku w ogólnej liczbie zachorowań (częstość względna).

W latach 1990–1993, podobnie jak w latach poprzednich, przeważały zachorowania mężczyzn, które stanowiły 62,1% ogółu przypadków (w latach 1984–1989 mężczyźni stanowili 65,8% wszystkich chorych).

Roźmieszczenie zachorowań na SSPE w Polsce w latach 1990–1993 według województw przedstawia ryc. 2.

Jest to przybliżony obraz roźmieszczenia zachorowań, ponieważ dane dotyczące miejsca zamieszkania osób chorych są niekompletne – brak adresów w 5 przypadkach oraz nie można mieć pewności, czy prawidłowo zakwalifikowano do właściwych województw miejsce zamieszkania 3 chorych (nazwy miejscowości powtarzają się w kilku różnych województwach).

Jak wynika z ryciny w latach 1990–1993 nie wykryto zachorowań w 16 województwach. Należy jednak zwrócić uwagę, że w tych województwach notowano zachorowania w latach 1984–1989.

Najwięcej zachorowań w ciągu 4 lat obserwacji wystąpiło w woj. warszawskim – 10, od 5 do 9 przypadków wykryto w 4 województwach – szczecińskim – 7, katowickim – 6, krakowskim – 6 i siedleckim – 5.

Spośród 95 chorych u 94 osób udało się uzyskać informacje o przebytych szczepieniach przeciw odrze.

Z 94 osób, które zachorowały na SSPE, zaszczepiono w przeszłości przeciw odrze tylko 15 osób t.j. 16%. W latach 1987–1989 odsetek zaszczepionych przeciw odrze wśród chorych na SSPE był nieznacznie niższy (14,4%).

Jednak z 15 osób zaszczepionych przeciw odrze 8 przebyło odrę, przeważnie jeszcze przed szczepieniem, co do 1 osoby brak jest informacji czy chorowała na odrę. Z tego wynika, że 6 osób zachorowało w latach 1990–1993 na SSPE mimo zaszczepienia przeciw odrze – stanowi to 5,2% chorych. Odsetek ten utrzymał się na tym samym poziomie co w latach 1987–1989 (5,4% chorych), ale jest znacznie niższy niż w latach 1984–1986, kiedy osiągnął poziom 9%.

Ryc. 2. SSPE w Polsce – zachorowania w latach 1990–1993 (rozkład wg województw)

WNIOSKI

– Zarówno spadek zapadalności na SSPE w Polsce w latach 1990–1993 jak i przesunięcie dolnej granicy wieku zachorowania na 7 r. życia i szczytu zachorowań na wiek 15–16 lat można wiązać ze zmniejszoną zapadalnością dzieci na odrę spowodowaną szczepieniami przeciw odrze.

– Odsetek osób, które zachorowały na SSPE mimo przebytych szczepień przeciw odrze utrzymał się na poziomie z lat 1987–1989 ale był znacznie niższy niż w latach 1984–1986.

Autorzy składają podziękowanie kierownikom Działów Epidemiologii Wojewódzkich Stacji Sanitarno-Epidemiologicznych, którzy ułatwili weryfikację szczegółowych danych o chorych hospitalizowanych poza Warszawą.

D. Naruszewicz-Lesiuk, M. Wieczorkiewicz, B. Iwińska-Buksowicz, J. Kulczycki, W. Gut

SUBACUTE SCLEROSING PANENCEPHALITIS IN POLAND IN THE YEARS 1990–1993 V STAGE OF EPIDEMIOLOGICAL STUDIES

SUMMARY

The authors summarize the results of the fifth stage of epidemiological investigation on SSPE. The first stage covered the years 1971–1976, the next stages covered the periods: 1977–1983; 1984–1986; 1987–1989.

In the period 1990–1993 data on 95 patients with SSPE were obtained.

Morbidity rates continued to show a decreasing tendency (from 0,8 to 0,6 per 1.000.000 population) in the years 1990–1993, being lower the median morbidity (amounting to 0,98) in 1985–1989.

Morbidity rates continued to shift towards older age groups: while the peak morbidity (25,7%) in the years 1990–1992 was noted in the 14–15 age range, in 1993 the peak (28,6%) was found in the age group of 16 to 19 years.

PIŚMIENNICTWO

1. *Naruszewicz-Lesiuk D.*: Przeg. Epid., 1994, 48, 48. – 2. *Naruszewicz-Lesiuk D., Kulczycki J., Iwińska B., Cendrowski W.*: Przeg. Epid., 1979, 33, 1. – 3. *Naruszewicz-Lesiuk D., Iwińska B., Wieczorkiewicz M., Kulczycki J.*: Przeg. Epid., 1986, 40, 161. – 4. *Naruszewicz-Lesiuk D., Wieczorkiewicz M., Iwińska B., Kulczycki J., Gut W.*: Przeg. Epid., 1988, 42, 205. – 5. *Idem*: Przeg. Epid., 1990, 44, 266.

Adres: Zakład Epidemiologii Państwowego Zakładu Higieny,
00-791 Warszawa, ul. Chocimska 24